nec valet contraria consuetudo. Et hoc ultimum additur ad c. *Licèt. supr. eod.*

[c] *Cap. un. eod. tit. in* III. *Compil.*

TUas [c] dudum: *Et infrà.* De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret [13] se aliquam ducturum, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primò cognita adjudicaretur viro, non quæ priùs extitit desponsata [14]: *Et infrà.* Ne verò turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinen. tenere debeat humiliter, & servare [f] quod Beati Petri Sedem & suam Metropolim sequi viderit & docere, in matrimoniis de cetero contrahendis, illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta Canonicas Sanctiones [15]: & si solus defuerit, cetera etiam cum ipso coitu celebrata fruſtrantur, si personæ junctæ legitimè cum aliis postea de facto contrahant [g], quod priùs de jure factum fuerat, non poterit irritari.

[f] observare.

[g] contrahunt.

¶ PITH. [13] *Juraret.*] *jurasset.*

[14] *Non quæ priùs extitit desponsata,*] Quæ etiam quorumdam Pontificum sententia fuit. *cap.* 3. *Jup.*

[15] *Juxta Canonicas Sanctiones.*] *Can. quæ contra, dist.* 8. *Can. Sufficiat, caus.* 27. *quæst.* 2.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONIBUS, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

TITULUS V.

I. EX CONCILIO AFRICANO [h].

[h] In Conc. Africanis hoc nondum inventum est, ut refert Grat. sive Palea 27. *q.* 2. *c. quicumque*, & habetur post Conc. Later. sub Alex. III. *part.* 6. *c.* 5.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appositæ, non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

QUICUMQUE [i] sub conditionis [1] nomine aliquam desponsaverit [2], & eam relinquere voluerit; dicimus quòd frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

[i] *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

¶ PITH. [1] *Sub conditionis.*] resolutoriæ. *Caus.* 27. *quæst.* 2. *Can.* 8. nisi sit contra substantiam matrimonii, *cap. ult. inf. hoc tit.* vel quæ in arbitrium parentum rem conferat. *cap.* 5. *inf.*

[2] *Aliquam desponsaverit.*] V. C. addit, *verbis præsentibus.* ut *cap.* 3. *inf.*.

II. GREGORIUS Episcopo Spoletano [3]. [c. an. 600. *Romæ in Umbriam.*]

Servus manumissus ea conditione, ut fiat Monachus, & Monasterio serviat, aliàs in servitutem redeat: si hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

[k] *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *Compil.*

CUm [k] sit proprium [4]: *Et infrà.* H. [5] Presbyter conquestus est Diaconum quendam manumisisse duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo Monasterio, ubi ipse fuerat [6], permanerent; adjiciens, ut si quis contrà faceret, servituti iterùm subderetur: atque unum ex his, hac conditione despecta, Monasterium defugisse [7], & se inter Clericos sociasse. Tu ergo si ita esse repereris, fiote exhibe, ut nec illi Monasterium deferendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

¶ PITH. [3] *Episcopo Spoletano.*] Chrysantomalo.

[4] *Cum sit proprium.*] Junge *cap.* 1. *de sententia excommunic.*

[5] *H.*] *Valentinus.* V. C.

[6] *Ubi ipse fuerat.*] V. C. addit, *hospes.*

[7] *Monasterium deseruisse, &c.*] *L. generaliter* 6. *C. de Episc. & Cleric. cap.* 5. *de conversi. conjug. in* 2. *Collect.*

III. ALEXANDER III. Panhorm. Archiepiscopo. [c. an. 1180. *Romæ in Siciliam.*]

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, nisi postea purè consenserit, vel eam cognoverit.

[l] *Cap.* 4. *tit. de sponsal. in* 1. *Compil.* & post Concil. Later. *p.* 6. *c.* 12.

DE illis [l] [8]: *Et infrà.* Si verò aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstitit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris; reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem; nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

¶ PITH. [8] *De illis, &c.*] Citatur *cap.* 5. *inf.* jungendum verò est cum *cap.* 5. *sup. de sponsal.*

IV. IDEM [9]. [c. an. 1180. *Romæ.*]

Res donata Ecclesiæ sub modo, statim est Ecclesiæ, nec revocatur, modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum. Hoc dicit secundùm veriorem intellectum; & est textus multum notabilis, & valdè allegabilis. Abbas Siculus.

[m] *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. Later. *p.* 29. *c.* 2. & *c.* 2. *eod. tit. de consuet. in* 1. *Compil.*

VErùm [m] cùm [10] alicui Ecclesiæ possessio quælibet interpositâ conditione donatur, à donatore donum postea revocari non poterit; nisi fortè tali sit conditione collatum, quòd ea cessante debeat revocari.

¶ PITH. [9] *Idem.*] Vigornienſi Episcopo.

[10] *Verum cùm, &c.*] Vide *cap.* 2. *de consuetud. in* 1. *Collect.* Et junge *cap.* 2. *sup. de donat.* & *cap.* 3. *inf. tit. proxim.*

V. URBANUS III [11]. [c. an. 1186. *Romæ.*]

Contrahens matrimonium sub conditione non improbata, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

[n] *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. Later. sub Alex. III. *p.* 6. *c.* 21.

SUper eo [n] [12] verò, quod postulasti, utrùm ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus: Respondemus, quòd cùm consensus liber [13] dici non possit, qui in alieno arbitrio refervatur, ac conditionem ipsam Canonica non improbent Instituta; nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum.

Nam licèt Alexander Papa responderit, quòd sponsalia, interpositâ conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari, nequaquam est nostræ definitioni adversum, cùm hujusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licèt per verba de præsenti evidentiùs exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

¶ PITH. [11] *Urbanus III.*] *M. Cenomanensi Episcopo. V. C.*

[12] *Super eo, &c.*] Junge *caput* 18. *sup. de sponsalib.*

[13] *Consensus liber.*] vel potiùs *præsens ac integer.*

VI. INNOCENTIUS III. Masican. Episcopo. [c. an. 1212. *Romæ in Marsiam.*]

[o] Marsican. *al.* Marsiano. *al.* Marsitan.

Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, à conditione recedit.

[p] *Cap. un. eod. tit. in* III. *Compil.*

PEr tuas [p] literas intimasti, quòd cùm quædam mulier P. nomine, N. postulaverit in virum, asserens inter se mutuum de præsenti consensum interveniſſe, & carnalem copulam accessisse: vir ipse quamvis contracta sponsalia, & carnis copulam non negaret, asserebat tamen se illam in uxorem ducere non teneri; quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione contracta, si pater ejus & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quàm citò noverunt, & sponso contradixerunt & sponsæ. Verùm mulier replicabat, quòd licèt fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum, & ante tempus contradictionis expressum à testibus: & pòst, dicebat inter se carnalem copulam accessisse [q]: [*Et infrà α.*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm liquidò constet quòd postquam contracta sponsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est præsumendum, quia videtur à conditione appolita recessisse. Nam etsi probatum sit, quòd postquam pater & patruus viri contradixere sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione [r] cognoverit, non est tamen aliquo modo probatum, quòd antequam ipse cognoviſſet eandem, pater ejus & patruus contradicere curaviſſent.

[q] Vide *l. & si contra, in ver. depositum. C. de nupt.*

[r] *al.* commixtione.

[*α Addebat præterea, quòd licèt à principio conditionaliter contraxiſſent, temporis tamen processu, sine conditionis adjectione purè in matrimonium consenserint; & hoc asserebat se testibus probaturam. Receptis itaque testibus utriusque partis, cùm attestationes mulieris, coram te, præsentibus duobus Examinatoribus, faceres publicari: testes ipsi dixerunt, quòd dicta quæ ibi legebantur, non dixerant quorum legi dicebantur, & quæ deposuerant scripta non erant: sed ab uno Examinatorum tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat ut iidem testes vel alii super eisdem capitulis iterùm audirentur. Tunc autem hac novitate commotus, sequentem diem partibus præfixisti; quibus in tua præsentia constitutis, omnes Examinatores convocari jussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent si essent illæ veræ attestationes, quibus obviaverant testes, qui continuò alias attestationes in medium produxerunt; quibus cum per Advocatum viri fuisset objectum, sicut prioribus fuerat obviatum; post allegationes multiplices, secundæ attestationes à partibus admissæ fuerunt, & cum attestationibus viri postea publicatæ. Porrò cùm mulier illi præcipuè articulo insisteret, quòd ante renunciationem sponsalium, & post, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitebatur ostendere juramento. Quia verò super his non solùm opiniones varias, sed contrarias accepisti, & ad Magisterium Sed. Ap. recurrens, humiliter postulasti quid sentiendum sit in talibus edoceri.*]

¶ PITH. [14] *Masican.*] *Marsicano.*

VII. GREGORIUS IX. [c. an. 1235. *Romæ.*]

Si contractui matrimonii apponitur conditio turpis vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum. Hoc dicit capitulum notabile, & multùm allegabile.

[s] Illustris est hæc decret. de cujus indigniorem; intellectu præ-

SI conditiones [s] contra substantiam [15] conjugii inserantur, putà si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus

ter D. Sotum, *lib.* 4. *sent. dist.* 29. *q.* 2. *art.* 2. & 3. Adrianum *super* 4. *q.* 7. *de matrimon.* & Covarruvium citatum *super glos. C. præcedentis.*

digniorem; aut si pro quæstu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licèt aliæ [t] conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint [16], debeant, propter favorem ejus, pro non adjectis haberi.

[t] licèt aliàs.

¶ PITH. [15] *Si conditiones contra substantiam, &c.*] Vide *Can. Solet. caus.* 32. *quæst.* 2.

[16] *Si turpes aut impossibiles fuerint.*] *L. velut, ff. de verb. obligat.* cùm alioquin vitiare soleant contractum. *L.* 3. *ff. de condit. & demonstr. L.* 1. & 9. *ff. de condit. institut.* Junge *cap. ult. sup. de pact.*

QUI CLERICI [f], VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

TITULUS VI.

I. ALEXANDER III. Remen. Archiepiscopo [1]. [c. an. 1180. *Romæ in Galliam.*]

Diaconus vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt; & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

[u] *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. Later. *p.* 26. *c.* 21.

[x] *al. ita:* injuncta quoque sibi.

DE Diacono [u], qui in Sabbato Sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit; hoc tuæ prudentiæ respondemus, quòd si contrito & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissâ illâ quam accepit in uxorem, & absolutione obtentâ [2], injunctâ [x] sibi pœnitentiâ de utroque excessu, pòst eam peractam, dispensativè poteris ei Diaconatûs officium reddere; & si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum Canonum censura demonstrat.

¶ PITH. [1] *Remen. Archiepiscopo.*] Vel *Rem.* vel *Andrensi.* vel *Cenomanensi Episcopo.* aliàs *Cantuariensi Archiepiscopo.* Vide Augustin.

[2] *Et absolutione obtentâ.*] V. C. *à sito Episcopo*, ut habet integrior Decretalis, *collect.* 1. *eod. tit. cap.* 4. *Jup. de Cleric. conjug. & cap.* 4. §. *ult. sup. de Judic. & Can. si qua virgo, caus.* 27. *quæst.* 1. & hic Bernardus Parmen. Glossator notat.

II. IDEM Cenoman. Episcopo. [c. an. 1180. *Romæ in Galliam.*]

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

[y] *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. *p.* 50. *c.* 52.

[z] *Vox*, Monasticum, *deest in omnibus manuscr.*

[a] *al.* qui si ad Religionem se conferre.

EX literarum [y] tuarum tenore accepimus, quòd lator præsentium, in Subdiaconatûs officio constitutus, quandam sibi in conjugium copulavit, quam eundem abjurare fecisti [3]. Super quo prudentiam tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenùs si ad Monasticum [z] Ordinem transire voluerit, & tibi [4] pòst laudabilem conversationem ipsius, visum fuerit, eum ad majores Ordines promoveri concedas: quòd [a] si ad Religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad ulteriores permittas Ordines promoveri: in minoribus tamen Ordinibus poterit ministrare.

¶ PITH. [3] *Quam eundem abjurare fecisti.*] *Cap.* 3. *sup. de cohabitat. Cleric. & mulier.*

[4] *Et tibi.*] V. C. addit, *peractâ pœnitentiâ.*

III. IDEM Vigorien. [b] Episcopo. [c. an. 1180. *Romæ in Anglium.*]

[b] *al.* Vvigornienſ. *al.* VVigorn.

Votum solemne impedit & dirimit matrimonium pòst contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit pòst contractum.

[c] *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. Lat. *p.* 6. *c.* 9.

MEminimus [c] [6] [*Et infrà α.*] Respondemus, quòd si quisquam, qui se Religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verùm si nec habitum suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad Religionem [7] transiturum promisit, licèt postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad Religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

[*α Nos ex parte tua quæstionem hujusmodi audisse. Utrum illi qui se ad Religionem coram Episcopo devoverunt transituros, & habitum Religionis susceperunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sint eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.*]

¶ PITH. [5] *Vigorien.*] *Vigornienſi.*

[6] *Meminimus, &c.*] Junge *cap.* 9. 10. & 11. *sup. de appellat. & cap.* 4. *sup. tit. proxim.*

[7] *Ad Religionem.*] V. C. *Canonicam vitam.*

IV. IDEM Lucen. Episcopo. [c. an. 1180. *Romæ in Tusciam.*]

[d] *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. Later. *p.* 45. *c.* 4.

Suscepto habitûs Professorum extra Religionem à non habente potestatem incorporandi Religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. Hoc dicit, secundùm intellectum, quem tenet Panormitanus.

CONsuluit [d] nos tua Fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit Clausſtrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis vel Abbatissæ, aut super altare professa est, vel obedientiam promisit: postmodum verò elapso anno, abjectu Religionis habitu, cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd sicut simplex votum [e] matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum; ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

[e] Vide omissionem citatos paulò antè *in c. meminimus, eod. tit.*

V. IDEM. [c. an. 1180. *Romæ.*]

Votum castitatis de præsenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. Hoc dicit inhærendo literæ.

[f] *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *Compil.* & post Conc. *part.* 4. *c.* 10.

VEniens [f] ad præsentiam nostram M. Eremita proposuit, quòd I. mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit; sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari; cùm itaque timeret ne illi nubere coge-retur, in manibus suis [8] votum continentiæ promisit, non tamen locum aut vestem mutavit: quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier pòst fidem & votum simpliciter oblatum, matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non proceſſit, sibi de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

¶ PITH. [8] *In manibus suis.*] *in manibus Eremitæ.* Vide *Can.* 7. *dist.* 27.

VI. CELESTINUS III. [c. an. 1195. *Romæ.*]

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solemni.

[g] *Cap.* 2. *eod. tit. in* 11. *Compil.*

RUrsus [g] quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum posteà in uxorem. Unde à Fraternitate tua requisiti arbitramur, quòd cùm simplex votum apud Deum non minùs obliget, quàm solemne: pro eo quòd juravit temerè, pœnitentiam agat; & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quòd si postquam hujusmodi præstitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolasset; cùm votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur.

VII. INNOCENTIUS III. Libonen. & Colimbrien. [9] Episcopis. [c. an. 1212. *Romæ in Hispaniam.*]

Votum solemne impedit & dirimit matrimonium pòst contractum.

[h] *Cap. un. eod. tit. in* III. *Compil.* Vide Sotum, 4. *Sent. dist.* 38. *q.* 2. *art.* 2. & citatos in præcedent. capitulis.

INsinuante [h] I. nobili muliere, nostro est Apostolatui relatum, quòd à quibusdam Curialibus fuit Regi Legionen. [10] pro ipsius copula supplicatum: quod cùm ad consanguineorum ejus notitiam perveniſſet, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione Regia suggesserunt; ipsa verò quòd tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quòd votum emitteret castitatis, quod in manibus cujusdam de Fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sanè in ejusdem Ordinis habitu biennio pòst permansit, licèt id se invitam feciſſe afferat & coactam, non tam metu Regio, quàm parentum: [*Et infrà α.*] Tandem attendens quòd invita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaëli [i] publicè fuit matrimonialiter copulata; de quo quatuor [k] sustulit filios tempore procedente: [*Et infrà β.*] Nos igitur attendentes, quòd in emissione voti, quod præceſſit, nulla vel modica coactio affuiſſet, quam patientia & perseverantia [11] sequentis temporis penitùs profugavit; & quòd sequens conjunctio potiùs iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam mulierem ad malè dimissum Religionis habitum reassumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis; &, si opus fuerit, per censuram Ecclesiasticam coërcere.

[i] *Aliàs* Michaëlis P. filio Michaelis.

[k] *In antiqua Comp. de qua, &c.*

[*α Posthæc eidem Regi quod fecerat indicavit; quod approbans, vetuit ne quis ea nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid exportaret. Interim verò tempore modico elabente, P. Curialis Regias literas secum portans, & F. Ferrandi dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi falsem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa, quòd si eam idem P. duceret, ipsius manibus interiret. Postea verò dimissis domo & omnibus quæ habebat, in domo cujusdam Judæi per tres, in Ecclesia verò S. M. de Neiga per sex latuit septimanas; ita quòd exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, &*]

[*β Verum quia salutem animæ desiderat omnibus antеferre, ac metuens quòd hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit.*]

¶ PITH. [9] *Libonen. & Colimbrien.*] *Liconensi, Lixbonen.* aliàs *Olisipon. & Columbr.* Vide Fazell. 471. Extat *pag.* 557. *Epist. Innoc.*

[10] *Legionen.*] Vide *Can.* 6. *caus.* 36. *quæst.* 2.

[11] *Patientia & perseverantia.*] Vide *cap.* 25. *sup. de sponsal. & cap. ex parte* 3. *sup. de Regular. & l.* 3. *ff. de divort.*